

Autor: Fondazione Culturale Responsabilità Etica Onlus

Traducció: Laia Montoliu

Coordinació i edició: Olga Hernández, Eulàlia Reguant i Eduard Ibáñez

Edita: Justícia i Pau

Novembre 2013

Roger de Llúria, 126 3r 1a

08037 Barcelona

Tel. 93 317 61 77

Fax 93 412 53 84

justiciaipau@justiciaipau.org

www.justiciaipau.org

www.centredelas.org

info@centredelas.org

Amb el suport de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Diputació
Barcelona**

ISBN: 978-84-614-7234-5

DL: B-22938-1998

Grafisme+impressió amb la col·laboració
de la Fundació Tam-Tam · www.fundaciotamtam.org

ÍNDEX

Introducció	5
1. Què són els paradisos fiscals	7
2. Alguns mecanismes de funcionament	9
2.1 Evasió i elusió fiscal	9
2.2 Preus de transferència (<i>transfer pricing</i>)	10
2.3 Altres mecanismes per «optimitzar» la pressió fiscal	11
3. Els impactes dels paradisos fiscals	12
3.1 Als països del Sud	12
3.2 Als països del Nord	12
4. Què està fent la comunitat internacional	15
5. Les propostes de les xarxes de la societat civil	16
Apèndix: algunes dades	19
Bibliografia	21
Pàgines Web	21

INTRODUCCIÓ

Avui s'ha fet més evident que mai el **pervers funcionament del sistema financer global**, per la seva greu responsabilitat en l'origen de la persistent crisi econòmica que patim. Un sistema financer que, en comptes de contribuir al desenvolupament econòmic mitjançant el crèdit i la inversió, afavoreix moviments especulatius generadors de crisis econòmiques i desestabilització de països, facilita abusos, estafes, fugues de capitals, evasió fiscal i corrupció i permet el finançament d'activitats il·lícites o socialment perjudicials, com ara la producció i comerç d'armes o activitats de destrucció mediambiental.

Per això, **l'activitat financera global ha de ser sotmesa a una nova i profunda regulació**, sota la supervisió d'autoritats internacionals democràtiques i independents, amb poder adequat. Noves regles com ara l'eradició dels paradisos fiscals, la prohibició de determinades operacions especulatives, la introducció de majors controls, garanties i exigències de transparència, rigor o solvència a tots els actors financers (bancs, asseguradores, intermediaris, fons d'inversió i de pensions, agències de qualificació...) o l'establiment d'impostos internacionals sobre les transaccions especulatives, adreçats al desenvolupament dels països més pobres. I malgrat que s'han produït alguns acords internacionals importants en aquesta línia, són absolutament insuficients.

5

Paral·lelament a això, cal introduir una **major cultura de la responsabilitat**, no només en els gestors financers i grans inversors, sinó en tots els estalviadors individuals, que haurien de tornar-se molt més exigents, no admetre operacions especulatives, rebutjar inversions socialment perjudicials i controlar més l'ús que es fa dels seus diners, exigint més transparència.

Finalment, cal que els **estalviadors i els poders públics apostin decididament per aquelles iniciatives financeres que anomenem ètiques** (a casa

nostra n'hi moltes i consolidades, com FIARE, Tríodos Bank, Oikocredit, Coop57...) que prioritzen el finançament de projectes en favor de la inclusió social, la inserció laboral, el desenvolupament dels països pobres, la promoció de la pau, la sostenibilitat....

Per promoure aquestes idees, Justícia i Pau va engegar el 2010 una campanya de sensibilització social i incidència política, titulada «Per un nou ordre financer global» durant la qual hem desenvolupat molt diverses accions fins a l'actualitat.

En el marc d'aquesta campanya publiquem ara aquest breu quadern, amb el que volem contribuir a divulgar justament **una de les realitats que mostren aquest mal funcionament i manca de regulació internacional de les finances mundials: els denominats «paradisos fiscals».**

Es tracta d'un conjunt d'Estats o jurisdiccions (vinculades a Estats) amb una legislació que ofereix una nul·la o molt baixa tributació sobre les rendes i els capitals, una gran opacitat en les transaccions financeres o una normativa poc exigent amb determinades activitats econòmiques. Això fa possible l'utilització d'aquests països per a l'evació fiscal, el rentat de diners procedents de la corrupció i les activitats criminals, l'incompliment de la legislació d'altres països i el desenvolupament d'activitats econòmiques poc responsables.

Un dels reptes de la comunitat internacional és precisament posar fi a aquests «paradisos». Certament, en els últims anys, sobretot des de l'inici de la crisi financera el 2007, s'ha avançat sensiblement en aquesta direcció. Però les dificultats són molts grans, atesa la resistència de molts governs. El camí a recórrer és encara molt llarg. L'opinió pública ha de fer sentir la seva veu a fi de pressionar en favor de l'eliminació de tots els paradisos fiscals.

Aquest quadern vol contribuir a aquest objectiu. Es tracta d'una traducció, adaptació i actualització d'una publicació elaborada per la *Fondazione Culturale Responsabilità Etica Onlus*. Aquesta fundació italiana va ser la impulsora de *Banca Popolare Etica*, una iniciativa de finances ètiques fusionada actualment amb l'espanyola FIARE.

Eduard Ibáñez
Director de Justícia i Pau de Barcelona

1. QUÈ SÓN ELS PARADISOS FISCALS

No existeix una definició unívoca de paradís fiscal o de centre financer *offshore*. Tot i això podem identificar un seguit de característiques comunes. En la definició més ampla, un paradís fiscal és una jurisdicció que permet evadir o eludir les lleis i les normatives d'un altre país. Com el seu nom indica, el més recurrent fa referència a la possibilitat d'utilitzar aquestes jurisdiccions per eludir o evadir els impostos del propi país, però se'n poden presentar en moltes altres situacions.

Per exemple, Libèria, un dels estats més pobres del món amb una població de quatre milions d'habitants, compta amb la flota petroliera més gran del món. A causa d'un seguit de desastres ambientals, la comunitat internacional ha adoptat una convenció que preveu que els grans petroliers hagin de ser de doble casc per tal de limitar el risc de vessaments de petroli al mar en cas d'accident. Libèria no ha ratificat aquesta convenció, això ha comportat que les grans empreses del sector registrin en aquest país africà les embarcacions que no compleixen els requisits mínims de seguretat establerts en la normativa internacional. El resultat es tradueix en més guanys per part de la indústria petroliera i en riscos enormes per al nostre planeta.

7

En termes més generals, moltes jurisdiccions s'han especialitzat en algunes transaccions, normalment de tipus financer, per tal d'atraure els capitals i les empreses que poden aprofitar-se dels avantatges de llacunes específiques en la legislació i en les normatives internacionals. Una mena de nínxol de mercat per a moltíssimes realitats que s'han aprofitat de la liberalització salvatge dels mercats, sobretot dels financers, i de la corresponent manca de lleis i d'institucions que poguessin cobrir els buits normatius i les «zones grises» en les diferents jurisdiccions.

Així, diferents estudis tenen en compte els paradisos fiscals holandesos per a les seves societats nominals, la City de Londres per a les seves operacions financeres, Suïssa a causa del secret bancari, les Illes Caiman, on estan registrats més del 80 % dels fons d'inversió lliure (*hedge fund*) del món, etcètera. Observant els paradisos fiscals reals, les característiques comuns són:

- el secret bancari molt complet;
- la manca d'intercanvi d'informació i de transparència i el secretisme;
- baixa o nul·la tributació per determinades persones jurídiques estrangeres i/o no residents.

No existeix una llista de paradisos fiscals unificada, ja que cada país o organització aplica els seus criteris de valoració, moltes vegades amb un grau de subjectivitat important. La classificació més coneguda per la seva gran difusió és la de l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic). La llista va ser elaborada per primer cop el juny del 2000 i s'ha anat actualitzant diverses vegades.

Actualment, la OCDE promou un marc de treball multilateral, el *Forum Global sobre Transparencia i Intercanvi d'Informació amb Finalitats Fiscals*, que publica periòdicament els avenços que es fan per part de les jurisdiccions membres en el compliment dels estàndards internacionals. L'últim informe, de novembre de 2013, assenyala les següents jurisdiccions per no haver posat en pràctica els seus compromisos i que, per tant, es poden qualificar encara de *paradisos fiscals* (encara que l'OCDE evita aquest terme): Botswana, Nauru, Brunei, Niue, Dominica, Panamà, Guatemala, Suïssa, Líban, Trinidad i Tobago, Libèria, Emirats Àrabs Units, Illes Marshall, Illes Vanuatu. A més dels anteriors, el Fòrum informa d'una llarga llista de jurisdiccions que encara no han complert els estàndards internacionals compromesos (que inclou dos països de la UE, Luxemburg i Xipre, a més de les Illes Verges, que depenen del Regne Unit, més les Illes Seychelles), altres que només ho han fet de forma parcial (Austria) i altres que encara no ho han fet completament.¹

1. Paràgraf introduït per Justícia i Pau per substituir la llista que figurava en el text original, que ha quedat desfassada per l'informe citat de l'OCDE de novembre de 2013.

2. ALGUNS MECANISMES DE FUNCIONAMENT

2.1 Evasió i elusió fiscal

En els últims anys la creació de companyies nominals, filials, sucursals, fiduciàries, fideïcomisos i altres empreses ad hoc ha crescut enormement. Els despatxos d'assessoria legal i financera dels grans bancs són crucials per tal d'assessorar les empreses en les seves operacions i per permetre i facilitar l'elusió, si no la vertadera evasió d'impostos.

Segons l'*Economist*, el 1990 les empreses multinacionals eren 37.000, amb 175.000 sucursals (és a dir, una proporció de menys de 5 sucursals per empresa). El 2003, aquestes xifres havien crescut respectivament de 64.000 i 875.000 (una proporció que va créixer fins arribar a més de 13 sucursals per empresa). En el moment de la fallida, Enron tenia 692 companyies registrades només a les Illes Caiman. Segons el Senat dels Estats Units, caldrien deu anys de recerca per esbrinar la xarxa societària d'Enron.²

Les companyies *offshore* es creen a un ritme de 150.000 a l'any, i n'hi ha milions per tot el món. Sense comptar els organismes com els fideïcomisos *offshore* i les fundacions que no tenen l'obligació de registrar-se, per tant no és possible fer-ne una estimació, tot i que podríem parlar de xifres que rondarien les desenes de milions.³

9

El mecanisme de funcionament dels paradisos fiscals

Una multinacional amb seu en un país occidental (A) produeix sabates. La producció de les sabates es realitza en un país del sud (C), a un cost de 10 dòlars, mentre el producte final es ven al consumidor del país A per 100 dòlars. Si el producte es portés directament de C a A, l'empresa hauria de pagar els impostos sobre els beneficis previstos segons la llei vigent a A (en aquest cas, per simplificar i sense comptar altres costos, serien $100 - 10 = 90$ dòlars).

2. D.C. Johnston, *Tax moves by Enron said to mystify the IRS*, New York Times, 13 de febrer de 2003.

3. Tax Justice Network, «Tackling dirty money: illicit capital flight and tax evasion», paper presentat al World Social Forum de Bamako, Mali, 2006.

L'empresa, però, constitueix una filial en un paradís fiscal (B). En aquest punt l'empresa del país C ven a la filial del B les sabates per 10 dòlars. La filial a B al seu torn les torna a vendre a la casa mare A per 100 dòlars. Això significa que el benefici de 90 dòlars ha tingut lloc en el paradís fiscal B, on no hi ha impostos sobre els beneficis. La casa mare A compra a la filial B i ven les sabates al consumidor final a 100 dòlars, sense cap benefici, per tant sense pagar impostos.

En cas que la venda de B a A fos de 105 dòlars, l'empresa A fins i tot registraria una pèrdua, i per tant podria beneficiar-se de les desgravacions fiscals i dels ajuts per a les empreses deficitàries previstos pels estats.

2.2 Preus de transferència (*transfer pricing*)

Més del 50 % del comerç mundial passa per un paradís fiscal, mentre el PIB, o la riquesa efectivament produïda en aquests paradisos fiscals, és inferior al 3 % del PIB del planeta. La diferència es deu al gegantesc volum d'intercanvis realitzats sense cap fi productiu, només per tal d'eludir o evadir els impostos i amagar els beneficis i els ingressos.

10

Entre els diferents mecanismes usats, el més perjudicial és l'ús fraudulent del *transfer pricing* o preu de transferència. Segons l'OCDE, gairebé dos terços del comerç internacional es porta a terme dins de les empreses i fa referència a les transaccions entre les diferents filials o subsidiàries de les empreses transnacionals, mentre que només una tercera part fa referència a la venda de productes o serveis al mercat. En altres paraules, la majoria de les operacions d'importació–exportació es desenvolupen entre dues subsidiàries de la mateixa empresa multinacional: una filial compra o ven els productes a una altra filial en un altre país.

En no tractar-se d'operacions de mercat, i com que sovint es fixen els preus de forma arbitrària, així s'aconsegueix posar els beneficis en els països on hi ha impostos més baixos i les pèrdues en els països on la fiscalitat és més alta, eludint d'aquesta forma els impostos. En els últims anys s'han registrat exportacions de suc de poma a 1.012 dòlars al litre, de cubells de plàstic a 725 dòlars la peça, de raspalls de dents venuts a 5.600 dòlars cadascun.

L'abús del mecanisme –en principi legítim– del preu de transferència encara és més eficaç i menys controlable quan es refereix a pressupostar la transferència entre diferents filials de béns intangibles, com logotips, marques i patents, entre altres, en què només cal registrar la marca en una filial expressament constituïda en un paradís fiscal.

Totes les plantes de producció i les sucursals, per utilitzar la marca de l'empresa, hauran de pagar els drets (copyright) a la filial on la marca ha estat registrada. D'aquesta manera és possible garantir, de forma simple i gairebé automàtica, una contínua transferència de diners de les plantes productives a la filial creada en el paradís fiscal amb l'única finalitat de «salvaguardar» la marca. Tenint en compte que cada empresa, entre uns límits bastant elàstics, és lliure de donar al seu logotip el valor que creu convenient, és possible comprendre la força d'aquest tipus d'acord financer.

2.3 Altres mecanismes per «optimitzar» la pressió fiscal

Un cas similar al de l'abús del preu de transferència és l'anomenada manipulació de preus (*mispricing*). En aquest cas la transacció no es produeix entre diferents filials d'empreses multinacionals, sinó augmentant o disminuint de forma artificial els preus d'un producte o d'una matèria primera destinada al mercat o a l'exportació. Per exemple, en alguns casos els diamants africans han estat exportats a un preu que només corresponen a una petita fracció del seu valor real.

Entre el 1993 i el 1997 Guinea ha informat de l'exportació de 3,6 milions de quirats de diamants a Bèlgica, a un preu mitjà de 96 dòlars el quirat. En el mateix lapsus de temps Bèlgica ha declarat a Diamond High Council la importació de 4,8 milions de quirats de diamants de Guinea a un preu mitjà de 167 dòlars el quirat.

Altres mecanismes es refereixen a l'ús del deute, amb una filial que presta diners a una altra en un segon país. En altres casos les empreses multinacionals creen companyies d'assegurances que només operen per a la mateixa empresa, conegudes com a companyies d'assegurances vinculades.

Les societats del grup paguen les primes de l'assegurança a aquesta companyia d'assegurances vinculada, registrada en un paradís fiscal, inscrivint

les primes pagades com a despeses pressupostàries de les filials situades en països amb impostos alts. L'objectiu sempre és moure els diners i els beneficis a través de diferents jurisdiccions.

3. ELS IMPACTES DELS PARADISOS FISCALS

3.1 Als països del Sud

Els paradisos fiscals colpegen les economies dels països més pobres com a mínim de quatre formes:

- El secret bancari i la manca de transparència són una causa directa de pobresa i de misèria, permetent i facilitant l'evasió fiscal i la fuga fora dels països més pobres dels escassos recursos financers disponibles. Així s'afavoreix a les elits minoritàries que poden robar grans sumes de diners essencials per assegurar un mínim d'estat del benestar.⁴
- El mateix secret facilita i fa possible el blanqueig de diners de l'activitat criminal, com la corrupció o el tràfic d'armes, de drogues i de matèries primeres.
- Els paradisos fiscals han contribuït a l'actual inestabilitat financera i a les successives crisis financeres que tenen uns impactes devastadors a les economies dels països del Sud.
- Les empreses multinacionals que poden eludir el tràmit dels impostos dels paradisos fiscals exerciten una competència deslleial en contra de les petites empreses, sobretot als països del Sud, que no gaudeixen dels mateixos mecanismes. Així venen il·legalment afavorides les companyies més grans, amb més experiència en l'àmbit fiscal i que es basen en l'exportació respecte a les més petites en fase de *start-up*, la producció de les quals està destinada principalment als mercats locals.

12

3.2 Als països del Nord

Els països del Nord estan vivint una profunda contradicció entre intentar mantenir la seva pròpia sobirania, sobretot en matèria fiscal i econòmica, i la participació a la competició global per tal d'intentar beneficiar les se-

4. Oxfam UK, «Tax Havens: releasing the hidden billions for poverty eradication», Oxford, 2000.

ves empreses. Davant de l'emergència dels nous mecanismes financers, la resposta de la comunitat internacional a aquesta situació ha estat de naturalesa competitiva i no col·laborativa.⁵

Els capitals cada vegada paguen menys impostos, perquè en cas contrari creix el risc que s'acceleri la fuga de capital cap a l'estranger i cap als paradisos fiscals. Els estats es troben davant de dues opcions. D'una banda trobar els recursos necessaris per al seu funcionament i la prestació dels serveis públics, que ho fa a través dels impostos del treball. O, de l'altra, tallar aquests mateixos serveis. Els impactes més importants recauen encara una altra vegada sobre els països més pobres que no tenen la força econòmica per oposar-se a l'extorsió fiscal de les grans empreses transnacionals.

Més enllà de l'evasió fiscal, la competència i el real i propi dumping fiscal (a tot arreu sembla que utilitzen la paraula anglesa) dels països d'impostos baixos ràpidament han esdevingut un dels motius principals que porten les empreses per deslocalitzar la producció, mentre disminueixen constantment els impostos sobre les empreses en l'intent d'aturar aquesta fuga. Als Estats Units, el 1960 les empreses contribuïen en un 24 % al total dels impostos federals, el 1996 ho feien en un 12 %, i en un 8 % el 2002.⁶ A escala internacional, entre el 1997 i el 2004 els impostos mitjans sobre les empreses han passat del 33,3 % al 29,1 %. La disminució més important s'ha registrat als països de l'OCDE, i ha estat del 6,7 % (del 36,4 al 29,7 %).⁷

En les últimes dècades s'ha assistit a un progressiu desplaçament de la pressió fiscal del capital al treball, de les empreses als ciutadans, i més en general de qui, en posició de força, pot aprofitar-se dels buits dels paradisos fiscals a qui no ho pot fer. De forma paral·lela augmenta el pes dels impostos indirectes i regressius (com l'IVA a Espanya) respecte els impostos directes i progressius.

A Espanya un exemple més d'aquest desplaçament de la pressió fiscal són les SICAV (Societats d'Inversió de Capital Variable), que són un ins-

5. M. Hampton i J. Christensen, «The economics of offshore: who wins, who loses?», *The financial regulator*, Vol 4. n. 4, 2000.

6. Prem Sikka, «The role of offshore financial centres in globalization», Department of accounting, finance and management, University of Essex, Blackwell publishing, 2003.

7. Tax Justice Network, «Cloosing the Floodgates – Collecting tax to pay for development», 2007.

trument que permet invertir diners i diferir el pagament anual d'impostos (com passa amb els populars Fons d'Inversió), però en aquest cas és fa mitjançant la creació d'una societat anònima que té com a objectiu social invertir en actius financers. Mitjançant aquest instrument els accionistes de la SICAV tributen per les plusvàlues un cop materialitzen aquestes, repartint dividends o venent les accions de la SICAV com a plusvàlues al tipus establert per les rendes del capital a Espanya. Gaudeixen dels mateixos avantatges fiscals que els fons d'inversió amb una tributació de només l,1%. Actualment aquest instrument és un dels més utilitzats per persones amb grans capitals.

Per als països pobres, també la incidència de la competència fiscal és en proporció molt més rellevant respecte a les economies més riques. Tenint en compte el baix rendiment de la població, per a aquests països els ingressos derivats dels impostos sobre les empreses i sobre el comerç representa una part fonamental dels ingressos. Segons l'OCDE, els ingressos fiscals, per a les nacions més pobres, s'eleva del 20 al 30 %.⁸

La crisi de les finances públiques al Nord del món té conseqüències directes també sobre els imports destinats a l'ajut al desenvolupament i a la cooperació internacional, com testimonia la incapacitat de mantenir la promesa relativa a destinar el 0,7 % del PIB a aquest propòsit.⁹

14

La competència fiscal no només té en compte els països, sinó també les empreses, constantment relacionades en una lluita per reduir les despeses, sobretot les de tipus fiscal. Les empreses que exploten els paradisos fiscals s'asseguren un avantatge il·legítim respecte als competidors directes. Un dels riscos més grans és en aquest cas el contagi de les empreses que es troben forçades a recórrer als mateixos mecanismes per encarar la competència.

Aquest fenomen de dumping fiscal assoleix els màxims nivells en el cas de l'economia submergida. En aquest cas les empreses involucrades no paguen cap impost, exercitant, a més del dany als respectius eraris, una competència deslleial amb les altres empreses. En alguns països del Sud

8. Font: Fons Monetari Internacional - www.imf.org

9. Per a més informació, vegeu: R. Avi-Yonah, «Globalization and Tax Competition: implications for developing countries», conference paper presented to the 11th meeting of the United Nations Ad Hoc Group of Experts on International Cooperation in Tax Matters, 2003.

el fenomen de l'economia submergida és molt difús, però sovint també està lligat a una economia de subsistència fora dels circuits del mercat.

4. QUÈ ESTÀ FENT LA COMUNITAT INTERNACIONAL

A partir de la crisi financera que ha afectat l'economia mundial, el tema de la lluita contra els paradisos fiscals sembla que torni a entrar a l'agenda dels governs i de les cimeres internacionals. La cimera del G-20 a Londres l'abril del 2009 cita els esforços per «actuar en contra de les jurisdiccions no cooperatives, fins i tot els paradisos fiscals». Així, es parla de sancions, i s'anuncia que «l'era del secret bancari ha acabat». És la primera vegada que una cimera internacional es tanca amb unes declaracions tan explícites. Exigències que les xarxes de la societat civil fan des de fa temps.

Més enllà de les declaracions, però, resten alguns dubtes i crítiques sobre l'enfocament seguit fins ara. El G-20 i les altres institucions internacionals proposen que el futur treball es confïi en primer lloc a l'OCDE. Aquesta organització que reagrupa les economies més avançades dels països occidentals, històricament ha estat la primera a moure's en contra dels paradisos fiscals. Ja fa més de deu anys que se citava en el primer informe *Harmful Tax Competition: An emerging Global Issue* – competència fiscal danyosa: l'emergència d'una qüestió global. La mateixa OCDE va publicar el 2000 i successivament ha anat actualitzant diferents vegades la seva llista negra dels paradisos fiscals – *The List of Uncooperative Tax Havens*.

15

A partir de la primera publicació de la llista negra, les jurisdiccions assenyalades s'han anat compromentent progressivament a adoptar mesures de transparència, a fi de ser excloses de la llista. Des de l'any 2009 no hi resta cap jurisdicció a la llista negra. Ara bé, el Fòrum Global sobre Transparència i Intercanvi d'Informació Fiscal avalua el grau de compliment per part dels Estats dels estàndards internacionals en la matèria (veieu pàgina 8). A les llistes trobem entre els països virtuosos alguns territoris considerats fins ahir paradisos fiscals, com l'estat de Delaware dels Estats Units; Hong Kong i Macao, que depenen directament de la Xina; les illes britàniques del Canal de la Mànega, com Jersey o Guernsey. Per pura coincidència, les jurisdiccions que s'esperaria trobar a la llista OCDE i que en canvi són absents estan sota el control dels països que han participat a la trobada del G-20. És com si alguns haguessin gaudit d'un tracte de favor, mentre altres no tenen la protecció de les altes jerarquies.

En qualsevol cas, la metodologia i els criteris per a la realització d'aquestes avaluacions i llistats és discutible i diversos governs, encapçalats per Suïssa, han mostrat la seva disconformitat.

En aquest sentit, uns dels criteris importants que des de l'inici emprà l'OCDE és el fet que els països pactin acords bilaterals amb altres sobre intercanvi d'informació tributària (Tax Information Exchange Agreements). Però aquests acords desperten més d'una preocupació. L'intercanvi d'informació no és automàtic, sinó que és a través de la demanda de l'autoritat d'un país. Es tracta a més d'acords bilaterals, que poden ser «bypassats» per operacions triangulació, o a través de diversos passos amb països no firmants. També, jutjar si un país és un paradís fiscal segons el nombre d'acords signats és absolutament erroni.

En les últimes setmanes abans de la publicació de la llista, Jersey i Guernsey han tancat acords amb Groenlàndia i les Illes Fèroe. Acords que permeten a les illes britàniques «fer número», però que no són rellevants per a contrastar els fluxos il·lícits de capital.

16

De forma encara més general, l'intercanvi d'informació en matèria fiscal segurament podria representar un pas cap endavant important en la lluita contra els paradisos fiscals, però no es tracta segurament de l'única mesura a implementar. L'enfocament de l'OCDE no considera altres criteris que podrien portar una jurisdicció a ser usada per a pràctiques fraudulentess.

5. LES PROPOSTES DE LES XARXES DE LA SOCIETAT CIVIL

Per tal de combatre els paradisos fiscals cal un tractat multilateral, i no una sèrie de tractats bilaterals, que prevegi un intercanvi automàtic d'informació i no a través de demanda. Avui cal una demanda explícita d'un estat que cerqui d'obtenir informació sobre el comportament en àmbit financer i fiscal d'una empresa o d'una persona a l'estranger. Això significa setmanes o mesos per realitzar recerques internacionals, mentre els capitals es poden moure o es poden fer desaparèixer cap a altres territoris amb pocs clics d'ordinador.

Una de les mesures que individualment donaria un major impuls a la lluita contra els paradisos fiscals preveu introduir una presentació d'informes país per país (*country by country reporting*) de les dades comptables i

fiscals de les empreses multinacionals. Aquestes avui en els seus balanços només han de fer-hi constar les dades agregades per macroregions. D'aquesta manera és impossible saber què passa a cada país, i concretament si les empreses paguen a cada jurisdicció els impostos d'acord amb l'activitat de producció i comerç i pels beneficis obtinguts. El sistema actual de recollida de dades agregades per macroregions en primer lloc afecta els països més pobres, i afavoreix la corrupció i la pràctica de l'elusió i l'evasió fiscal a partir de l'abús del preu de transferència. Cal promoure un acord internacional sobre els comptes i les activitats de les empreses per tal de poder fer una anàlisi completa de l'activitat econòmica, dels beneficis i dels impostos pagats per les empreses en cada jurisdicció on operen durant tota la cadena de subministrament;¹⁰ una mesura en el bon sentit que significaria un salt decisiu de qualitat en la lluita contra l'evasió fiscal, la corrupció, el blanqueig de capital i el crim organitzat.

Entitats com els trusts que garanteixen un complet anonimat i un absolut secretisme han de ser declarades il·legals. De què serveixen més enllà de cobrir l'activitat criminal, el blanqueig de diners o l'evasió?

La majoria de les potències econòmiques han de posar-se d'acord sobre les sancions cap a les jurisdiccions que no col·laboren, fins i tot bloquejar qualsevol transacció comercial, econòmica i financera.

17

Aquest coordinament i aquesta voluntat política a les nacions del Nord fins al dia d'avui han estat inexistents, permetent als petits països que compten poc o gens a l'erari internacional proliferar i convertir-se en un paradís fiscal.

És difícil que el G-20 –que reuneix precisament aquests països– es deixi a donar la cara en aquestes qüestions. Un motiu més per promoure el debat sobre les noves regles per a les finances en un espai on es garanteixi una major participació i un procés més democràtic. Moltes xarxes de la societat civil internacional veuen el procés que s'està duent a terme a l'ONU sobre la reforma del sistema financer internacional com l'únic legítim per elaborar solucions i propostes a escala internacional,

10. La Global Reporting Initiative, el sistema de presentació d'informes més difós, té un indicador específic dedicat als impostos (el tercer indicador de rendiment), que insisteix en la necessitat de la presentació d'informes país per país. Per a més informació: www.globalreporting.org

davant de les reunions exclusives dels diferents G-8, G-20 o FMI, espais dominats per les economies occidentals més grans. En joc no només hi ha la qüestió específica dels paradisos fiscals. A fons aquests processos determinaran el futur de fet del governament internacional i la distribució dels poders entre les diverses institucions i grups de països.

Abans d'introduir noves normatives internacionals, perquè no comencem per mirar a casa nostra? Quants paradisos fiscals hi ha a l'interior de la virtuosa Unió Europea o sota el control més o menys directe de nacions europees? Quantes de les nostres empreses tenen filials, subsidiàries i controlades en algun paradís fiscal? Per què els òrgans de control no prohibeixen que les nostres empreses realitzin operacions en aquests territoris? Per què governs i bancs centrals no impedeixen als nostres bancs obrir filials *offshore*?

Segurament l'últim any s'han vist notables passos endavant en la lluita contra els paradisos fiscals, o com a mínim hi ha hagut una major presa de consciència de gran part de l'opinió pública que controla el rol i els impactes d'aquestes jurisdiccions. És, però, un pas encara netament massa petit, i el terreny és particularment insidiós. Cal intensificar els esforços a escala internacional, però la veritable lluita contra els paradisos fiscals s'ha d'iniciar a casa nostra.

És del tot hipòcrita i fals imputar la responsabilitat a unes quantes illes i altres jurisdiccions petites. Els paradisos fiscals són completament funcionals per un consolidat sistema de poder financer, econòmic i polític concentrat a les nacions més riques. Un dels avantatges d'aquestes jurisdiccions són principalment les empreses, els bancs i les elits financeres de les nacions més riques. Des d'aquí s'ha de començar per contrastar de manera eficaç els paradisos fiscals, etapa fonamental per a realitzar un sistema financer més equitatiu i sostenible.

APÈNDIX: ALGUNES DADES

Fuga de capitals, evasió fiscal, abús dels preus de transferència i dipòsits en els paradisos fiscals representen diversos aspectes d'un mateix problema. És molt difícil proporcionar una estimació fiable d'aquests enormes fluxos financers, i encara més separar-los i avaluar el pes de cada mecanisme. Per exemple la dificultat d'estimació del rol de la inestabilitat financera o de l'especulació sobre la moneda o sobre les matèries primes. És anàlogament i pràcticament impossible mesurar el cost de la competició fiscal, a mitjà i llarg termini, i potser és el factor que majoritàriament resta recursos als eraris nacionals.

La impossibilitat de proporcionar una única dada segura constitueix, entre altres, una prova de la urgència de dur a terme una recerca més profunda, i de la necessitat d'una millor coordinació entre els diferents governs.

Algunes xifres recollides en diferents estudis poden ser útils per fer-nos una idea de la dimensió del problema.

■ **Els fons dipositats per les persones físiques als paradisos fiscals s'estima en 11,5 trilions de dòlars.** D'acord amb els criteris cautelars, els beneficis generats per aquests capitals sumen 860 milers de milions de dòlars, i els ingressos fiscals derivats d'una taxació d'aquests beneficis podria arribar a 255 mil milions de dòlars l'any.¹¹ Aquesta xifra no inclou els dipòsits de les persones jurídiques, considerant que moltes d'aquestes entitats, gràcies als trusts, no tenen cap obligació de registrar-se, ni encara menys de presentar informes. En base a una recerca, la pèrdua d'entrades fiscals només per als països més pobres sumaria fins a 100 mil milions de dòlars l'any, amb les persones físiques i les jurídiques responsables de 50 mil milions cadascuna.¹²

■ **L'economia informal o submergida.** Als països del Sud, la pèrdua d'entrades fiscals s'estima en 282 mil milions de dòlars. En molts casos, per a aquestes nacions l'economia submergida és economia de subsistència, però en molts altres casos es tracta d'activitats econòmiques portades a

11. Tax Justice Network, «Tackling dirty money: illicit capital flight and tax evasion», paper presentat al World social forum de Bamako, Mali, 2006.

12. Tax Justice Network, «Tax us if you can», 2005.

terme per les empreses de forma fraudulenta. Una estimació prudencial indica la possibilitat de recuperar 110 milers de milions de dòlars l'any sobre el total de les entrades fiscals que s'escapen mitjançant aquest mecanisme.¹³

- Fugues de capitals. Una recerca del 2005 indicava una dada agregada pels països del Sud compresa entre els 539 i els 829 milers de milions de dòlars l'any.¹⁴

- L'evasió i l'elusió fiscal. Una estimació de l'anomenada «bretxa tributària» (*tax gap*) o de la diferència entre les entrades fiscals previstes i aquelles efectivament recollides és molt difícil de fer. Una recerca del 2007 assenyalava en 385 milers de milions de dòlars la pèrdua d'entrades fiscals pels països del Sud i vinculada a l'evasió fiscal de les empreses i de les persones físiques.¹⁵

13. Alex Cobham, «Tax Evasion, tax avoidance and development finance», Working paper 129, Queen Elizabeth House, University of Oxford, 2005.

14. Raymond Baker, «Capitalism's Achilles heel: dirty money and how to renew the free-market system», John Wiley & Sons, 2005.

15. Torgler e F. Schneider, «The impact of tax morale and institutional quality on the shadow economy», Crema Working Paper, 2007.

BIBLIOGRAFIA

Hernández Vigueras, Juan. *La Europa opaca de las finanzas*. Icària, 2008

Hernández Vigueras, Juan. *Al rescate de los paraísos fiscales. La cortina de humo del G-20*. Icària, 2009

Oxfam UK. «Tax Havens: releasing the hidden billions for poverty eradication». Oxford, 2000

Prem Sikka. «The role of offshore financial centres in globalization». Department of accounting, finance and management, University of Essex, Blackwell publishing, 2003

Tax Justice Network. «Closing the Floodgates – Collecting tax to pay for development». 2007

Raymond Baker. «Capitalism's Achilles heel: dirty money and how to renew the free-market system». John Wiley & Sons, 2005

B. Torgler e F. Schneider. «The impact of tax morale and institutional quality on the shadow economy». Crema Working Paper, 2007

Raffaello Lupi. *Evasione fiscale: paradiso e inferno*. IPSOA, Roma, 2009

21

PÀGINES WEB

Campanya per a la Reforma del Banc Mundial: <http://www.crbm.org>

Osservatorio Finanza - <http://www.osservatoriofinanza.it>

Xarxa internacional Tax Justice Network - <http://www.taxjustice.net>

Offshore Watch - recull d'articles i documents sobre paradisos fiscals: <http://visar.csustan.edu/aaba/jersey.html>

Global Finance Integrity - <http://www.gfip.org>

Tax research UK - blog actualitzat sobre els paradisos fiscals i les propostes de regularització:
<http://www.taxresearch.org.uk/Blog/>

Eurodad - Xarxa europea d'ONG activa sobre els temes de fluxos il·lícits de capitals i els impactes al Sud - <http://www.eurodad.org>

OCDE : <http://www.oecd.org>

Stolen Asset Recovery Initiative – Iniciativa del Banc Mundial per a la recuperació dels fons sostrets pels dictadors
<http://www.worldbank.org/star>

Pàgina Web oficial del G20 - <http://www.g20.org>

- 1 Deute extern, ¿deute etern?**
Arcadi Oliveres Boadella
Maig 1998 · Febrer 1999 (2a. ed.)
- 2 Sempre s'han de pagar els deutes?**
Els cristians i el deute extern
Setembre 1998 · Abril 1999 (2a. ed.)
- 3 El comerç d'armes a la regió dels Grans Llacs**
Verònica Puigjaner · Novembre 1998
- 4 L'atur: debats i propostes. Idees per acabar amb la societat salarial**
Andrés Ros Pueyo · Desembre 1998
- 5 Biotecnologia, biodiversitat i aliments transgènics**
Lluís M. J. de Cisneros Pañella · Maig 1999
- 6 Preguntes i respostes entorn del deute extern**
Anna M. Garriga · Juliol 1999
- 7 Vigilància ciutadana: la guerra electrònica. El control social a través de les noves tecnologies**
Viviane Alice Denoyers · Desembre 1999
- 8 Gandhi i la no-violència**
Antoni Soler · Juny 2000
- 9 El món amenaçador de les armes lleugeres**
Arnau Gómez Ferrer i Susanna Soler Vivancos · Novembre 2000
- 10 Sorolls**
Lluís J. de Cisneros · Gener 2001
- 11 Repensar el socialismo**
Luis de Sebastián · Març 2001
- 12 Pla Colòmbia: un pla de guerra**
Dana Kathryn Mason · Juny 2001
- 13 El futur del cristianisme**
Ramon M. Nogués · Juliol 2001
- 14 Inversions espanyoles a Amèrica Llatina**
Sandra Carreras, Núria Giménez, Ingrid Olives, Patricia Rodríguez i Vanesa Valiño
Gener 2002
- 15 Dones, conflictes i construcció de la pau**
Èlia Susanna · Febrer 2002
- 16 La presó a Catalunya. Un diagnòstic de la situació actual**
Comissió de presons de Justícia i Pau
Novembre 2002
- 17 Contra la globalització parcial**
Joan Gómez i Segalà · Octubre 2003
- 18 Fòrums, moviments socials i participació**
Pere Ortega · Gener 2004
- 19 Per una defensa europea no armada**
Tomàs Gisbert i Pere Ortega
(Centre Delàs) · Maig 2004
- 20 La pobresa a Catalunya avui**
Comissió de Quart Món de Justícia i Pau
Gener 2005
- 21 Les guerres de la tele**
Alejandro Pozo · Gener 2005
- 22 Moviments de construcció de paus des de les dones colombianes**
Sandra Liliana i Alicia Barbero
Febrer 2005
- 23 Guerra en el nou context de globalització**
Tica Font · Abril 2005
- 24 Per un consum responsable**
Comissió d'Economia Solidària de Justícia i Pau · Maig 2005
- 25 Esclavitud contemporània a casa nostra: el tràfic de persones**
Sabina Puig i Xavier Seuba
Novembre 2005
- 26 Moviments socials: una alternativa democràtica al conflicte colombià**
Héctor Mondragón · Gener 2006
- 27 Dones agents de pau, una experiència a l'Orient Mitjà (El conflicte araboisraelià des d'una perspectiva de gènere)**
Comissió de Dona de Justícia i Pau
Gener 2006
- 28 El model alimentari actual**
Ignasi Dies i Moratilla
Juny 2006
- 29 Accés als medicaments en els països pobres**
Xavier Vallès · Juny 2006
- 30 La Política Agrària Comuna de la UE i les relacions comercials internacionals**
Raquel Córcoles González · Setembre 2006
- 31 Les migracions: llibertat individual, desafiament col·lectiu**
Eduard Ibáñez · Octubre 2006
- 32 La nova economia de la globalització. Noves formes d'apropriació i d'espoliació**
Maria Josep Olivé · Desembre 2006
- 33 La qüestió kurda, passat i present**
Coordinador: Jordi Tejel · Maig 2007

-
- 34** Indústria d'armes a Catalunya.
Dels trabucs a l'aeronàutica
Pere Ortega · Setembre 2007
- 35** Les malalties negligides de l'Àfrica negra
Xavier Vallès · Desembre 2007
- 36** El Fòrum Social Mundial.
Nous camins per canviar el món
Jordi Calvo Rufanges · Gener 2008
- 37** Burundi:
Entre la guerra i la pau
Miguel Àngel Prieto Vaz · Juny 2008
- 38** Respostes dels moviments socials
a les empreses transnacionals.
Campanyes catalanes de denúncia
de les activitats no ètiques i de les
violacions dels drets humans d'empreses
transnacionals.
Eulàlia Reguant · Desembre de 2008
- 39** Militarisme a Amèrica Llatina
Pere Ortega i Juan Sebastián Gómez
Desembre 2010
- 40** Fòrum Social Català 2008 i 2010
Anàlisi i perspectives de futur
Jordi Calvo Rufanges · Desembre 2010
- 41** Els paradisos fiscals:
la brutícia sota la catifa
Fondazione Culturale Responsabilità
Etica Onlus · Novembre 2013

Amb el suport de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Diputació
Barcelona